

בבא בתרא קעב

משה שווערד

1. תוספות על בבא בתרא דף קעב/א

אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו. [1] בשטרי אקנייתא דוקא אבל בהלואות לא מיירי כך פירש רשב"ם [2] ואומר ר"י דלא שנא במכר לא שנא במתנה מיירי דאפילו בשטרי מקח וממכר משכחת לה כגון דכתבי מדעת עדים דלקוחות ליכא הכא פסידא כלל דיש קול למקח וממכר וליכא למיחש למידי:

• דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

[ג] תד"ה אי וכו' ואומר ר"י דלא שנא במכר לא שנא במתנה מיירי דאפילו בשטרי מקח וממכר משכחת לה וכו' - כוונתם דאפ' בשטרי מקח שגובה ממשעבדי יכול לכתוב יום המקח, כיון שאין פסידא ללקוחות שיודעים להזהר מזמן המקח [אף על פי שלא היה שטר] כיון שיש קול למכר מיום המקח היכא שהמקח נעשה בפני עדים. [וכע"ז כתב הרשב"ם].
ומוסיף המהרש"א דמיירי שהשטר נעשה מדעת שניהם [המוכר והלוקח] אבל אם השטר נעשה בשביל המוכר כשאין הלוקח עמו, אין קול למקח אף על פי שהיו עדים בזמן המקח, ואיכא פסידא ללקוחות.

2. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

[א] אי ידעיתו יומא דקניתו ביה כתבו ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מיתחזי כשיקרא - הראב"ד בשיטה מבאר דקמ"ל שלא יאמרו העדים ברור לנו שלכל הפחות קנינו ממנו לא מאוחר מיום פלוני, וא"כ נכתוב אותו היום, קמ"ל דזה מיחזי כשיקרא. וכע"ז מפרש הטור [סימן מג]. הב"י מביא דכן פירש בעל התרומות. ומבאר הב"י דהוקשה לראשונים למה צריך לומר הטעם משום מיחזי כשיקרא, ולא קאמר הטעם משום שהוי ספק מוקדם, ולכן פירשו שמירי ביום שברור שכבר קנו ממנו.

3. שו"ע חו"מ סימן מג

(יט) אם אינם נזכרים ליום הקנין, לא יאמרו: ברור לנו שקנינו ממנו בתשרי, ואין אנו יודעים בכמה, ולפיכך נכתוב מתחלת חשון, שזה מיחזי כשיקרא. יש מי שאומר שאם זוכרים שקנו ממנו בתחלת תשרי או בסופו או באמצעו יכתבו:

4. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף קעב/א

הא דאמרינן כתובו היני ואע"ג דמסרו לכו מילי בשילי. דוקא בשכותב מקום הכתיבה ולא מקום שנמסרו להם מילי, וכותבין כן אמר לנו פלוני וכתבנו בהיני, אבל אם כותבין מקום שנמסרו מילי שם כותבין אמר לנו פלוני או קנינו מפלוני בשילי וכתבנו וחתמנו ונתננו לפלוני.

5. רא"ש מסכת בבא בתרא פרק י סימן ל

אמר ליה רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה כי קיימיתו בשילי כתובו בשילי אף על גב דמימסרו לכו מילי בהיני וכי קיימיתו בהיני כתובו בהיני אף על גב דמימסר לכו מילי בשילי משום דמחזי כשיקרא:

6. ריטב"א על בבא בתרא דף קעב/א

וכתב ר"י ז"ל דלא תימא שלא חשו לזה אלא בב' מקומות רחוקים זה מזה (כיום) [כ] מהלך [יום] אחד דאיכא למיחש לשיקרא שיאמרו עמנו היה במקום פלוני, אלא אפי' בב' מקומות קרובים מאד גזרו חכמים, דהיני ושילי קרובים הם כדאמרינן במס' ביצה (כ"ה ב') אנא [אפיקתיה] למר ביומא טבא מהיני לשילי:
ויש אומרים דהא לכתחילה אבל לא פסלינן שטרא בהכי, וליתא דבמס' גיטין (פ' א') מוכח דמיפסיל שטרא גבי מתני' שהיה במזרח וכתב במערב כדכתיבנא התם בס"ד:

7. ריטב"א על בבא בתרא דף קעב/א

שונייה ניהלי תרי בני חמשיין. פי' וכגון שעדיין לא חתמוהו אלא דנקיט ליה כתוב, דאי לא תיפוק ליה שכבר עשו שליחותם...

8. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

התומים [סימן נג - א] והנה"מ [סימן נג - א] כתבו דקמ"ל שאפ"ב"ד אינם רשאים להחליף שטר של מאה בשני שטרות של חמשים.

9. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א ד"ה כי היכי

כי היכי דליפגום שטרו - כשיפרע חמשים זוז הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום ותנן (כתובות דף פז) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לכל השטרות כדאמרי' במסכת שבועות וכי מה בין זה לפוגם שטרו כו' כפ' שבועת הדיינין (דף מא).

10. שו"ע חו"מ סימן נג סימן נג - שלא לשנות השטר:

(א) מי שיש לו שטר על חבירו במנה, ואמר: עשו לי שנים מחמשים חמשים; או שיש לו שנים של חמשים חמשים, ואמר שיעשו לו אחד של מנה, אין שומעין לו: הגה - ואפילו ידעינן שאין השטר הראשון פרוע, אסור לשנות אלא מרצון הלוח (המגיד פ' כ"ג מהל' מלוה ורבינו ירוחם). ואפילו יש לו אחד של מאה, ואומר שיקרעוהו ויעשה לו אחד של חמשים, אין שומעין לו, שמא פרע לו אותו של מאה וכתב לו עליו שובר, ויוציא זה של חמשים ויאמר: זה שטר אחר הוא, ויגבה בו:

11. שפתי כהן על חו"מ סימן נג

(ב) אלא מרצון הלוח. אבל ברצון הלוח כותבים וכ"כ ר' ירוחם מדדעת שניהם כותבים ומביאו ב"י וכתב שפשוט הוא ויש לדקדק אפי' מדעת שניהם ניהוש לקנוניא דלמא הלוח חייב ג"כ לאחרים ולית ליה (קרקע) לפרוע לכולם ועושה לו עתה ב' שטרות כדי שיגבה ב' חלקים כדלקמן סי' ק"ד סעיף י' וי"ל דמיירי שכותבים כן בשטר א' בזה הל' אם יהא הלוח חייב ג"כ לאחרים באופן שלא יגיע לחלק של בעל חוב רק חמשים אזי לא יגבה בעל השטר הזה כלום. א"נ כיון דמסתמא אין המלוה יודע מחובות אחרים וכדלעיל סי' ל"ז סעיף י"ג א"כ לא חיישינן שהלוח הגיד לו ולא חיישי' לקנוניא אלא היכא דאיתרע בנפילה ונמצא בשוק וכה"ג משא"כ הכא:

12. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

[ח] שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להם אביהם מרחץ ובית הבד - הרי"ף עומד ע"ז למה נקט האי משנה הכא. הרי"ף מבאר דלעיל תנא מי שפרע מקצת חובו, ר' יוסי אומר יכתוב שובר, ואם אבד השובר יאכל הלה וחדי [כמבואר בגמ' לעיל קעא ב], ונמצא המלוה נהנה מממונו של הלוח, ומש"ה תנא הא דשני אחים אחד עני ואחד עשיר, שהעשיר נהנה להשתמש במרחץ השייך גם לעני. וכן הא דשנים שהיו בעיר דמי להאי ענינא. ומבאר הריטב"א משום שא"א להוציא עליהם שטר חוב, ויאכל הלה וחדי. הרא"ש מוסיף דאף לפי מש"כ התוס' [לעיל יג: הובא להלן] שהעני יכול להשכיר המרחץ, מ"מ אם אינו מוצא להשכירם יאכל העשיר וחדי.

13. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א ד"ה מתני'. הרי

מתני'. הרי עשיר אומר לעני כו' - ואפי' למאן דאמר בפרק קמא (לעיל/בבא בתרא/ דף יג) דאית דינא דגוד או אגוד שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא והכי מתרץ לה התם.

14. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

[ט] שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להם אביהם מרחץ ובית הבד - רבינו יונה והרשב"א [לעיל יג א] מבארים הטעם שנקט דוקא מרחץ ובית הבד, משום שאם עשאן האב להשכיר, אין העשיר יכול לומר לעני אתה תשכיר חצי ואני אשתמש בחצי, לפי שאין אדם מוצא מי שישכור חצי מרחץ או חצי בית הבד, אלא משכירים

כולו ומתחלקים בשכר. אבל טרקלין אף אם האב היה משכירו, יכול העשיר לומר אני אדור בחציו ואתה תשכיר חציו.

15. שערים מצויינים בהלכה

חלקי בשכירות לאיש אחד, משום דמצי א"ל העשיר להעני אי אפשי שירחץ אחר במרחץ. כתב בתשו' חתם סופר (או"ח סי' קצג) דכל בני הקהלה דין שותפין יש להן, ולכן גם איש זקן מחויב לתת חלקו לבנות המקוה, ואינו יכול לומר איני צריך להמקוה, כיון שהמקוה בשותפות, והרי המקוה לפניו לטבול בו, ואם אשתו אינה צריכה להמקוה אומרים לו כמו שאומר העשיר לעני, קח לך עבדים וירחצו במרחץ.

משנה שני אחין כו', אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ. כתב בתשו' מהר"ם מרוטנברג (סי' תרעט) דמשמע דלא מצי העני לומר להעשיר, אני רוצה להשכיר

16. ספר חזון איש

ס י מ ן ח

(א) י"ג א' ר"י אמר ח"ת דינא דגא"א, נראה דיני ממונות נוסרו להכניס לקבוע כפי משפטי חכמת התורה שזכו בה חכמי התורה והן הן שנמסרו למשה שהרי הן בכלל משפטיים וביינו שכל בני אדם מסכים עליהם, והנה דבר נשוא הדין לתת מהן הנאה היחיד בקנינו, מפני הקיפות של השני, ולרוב לקבוע משפטיים ישרים צדיקים, איך יקוים השמיים בזמן שיתעלמו אחד עם השני, וזה קבע הדין מתי כופין לחלוקה הנכס עליו ומתי חלוקת זמנים או שאר חלוקה, ודנו ר"י ור"ג אי ח"ת דינא דגא"א, שגם זה בכלל זכות שוהף נגד חברו, שגם זה בכלל כישר שאין לתת לסבול מכבוד השותפות בזמן שנותן לחברו הצרכים ליקח או למכור, ור"י סבר ח"ת דינא דגא"א ור"ג סבר ח"ת דינא דגא"א, ושאול רבא לר"ג צכור ופשוט דבחלוקת הימים מפסיד הפשוט ודין הוא שיהי לו זכות דגא"א, [ומשום שגדרי הדין שלא לפלוג לפלוגים רבים דין הוא לקבוע זכות גא"א לפולס].

וּפְרִיךְ בַּגְּמֵרָה מִמַּחְנֵי דח"ע וחצ"ח, דאם ח"ת דינא דגא"א כדי שלא ילטרך לסבול מן השותפות, דין הוא דגם צמקום דאינו יכול לומר גוד, נכוף לחברו למכור כיון שיש הפסד לשני מן השותפות, ולחברו אין הפסד אם ייטור הלך,

17. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

יא] רד"ה קח וכו' [1] דבהיא חזקה שהניחו אביו יהיה לעולם ולא יניחו לו להרבות ולהביא בני אדם במרחץ אלא מבני ביתו – שיטת הרשב"ם שאף אם העני מוצא מי שישכור המרחץ אינו רשאי לתת בהשכרה. [2] הרא"ש [סימן לג] והתוס' [לעיל יג: ד"ה אה] ס"ל שאינו תלוי אם האב עשה המרחץ לעצמו אלא תלוי אם הן העני מוצא להשכיר או הוא יכול להשכיר [אפ' האב עשאו לעצמו]. וצ"ל דמתנ' קמ"ל שאין העני יכול לומר לעשיר נמכור המרחץ [וכ"כ בעה"מ]. ומבואר בר' יונה וברשב"א ובריטב"א דאורחא דמילתא נקט אם האב

עשאן לשכר מסתמא מיירי בגדולים שעשויים להשכרה, ואם עשאן לעצמו מסתמא הם קטנים שאינם ראויים להשכרה.

18. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

יב] שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה - משמע דוקא משום שגרים בעיר אחת. ומבאר הטור [סימן מט - יב] בשם רבינו ישעיה משום שאם היו גרים בשני ערים כותבים שם העיר שגרים בה ושוב א"א לטעות למי הכוונה. הקה"ח [סימן מט - ה] דן דאף אם לא כתבו שם העיר בשטר מ"מ כשגרים בשני מקומות, יכולים לילך אחר יוסף בן שמעון הגר בעיר הזאת. ואף דאמרינן [לעיל כג ב] דרוב וקרוב רוב עדיף, מ"מ כבר כתב הרמב"ן שאם אין זה רק קרוב אלא מקומו ממש הולכים אחר מקומו ואמרינן כאן נמצא כאן היה, וה"נ אם יש כאן בעיר יוסף בן שמעון הולכים אחריו כיון שזה מקומו. וכע"ז מביא הקה"ח שכתב התורת חיים דהיכא דאיכא קורבה דמוכח והרוב אינו מוכח אזלינן בתר קורבא דמוכח, ולכן היכא דליכא בעיר אלא אחד הוי קורבא דמוכח.

19. שערים מצויינים בהלכה

כיצד יעשו ישלשו כו', יכתבו סימן כו', יכתבו סימן כו', יכתבו כהן. ע"י הביאור ברשב"ם. וכתב בתשו' הרא"ש (כלל טו-ד) למה צריכין לכל זה, אחד מהן ישנה שמו ויכתוב בשטר יצחק בן ראובן, אלא ודאי אי אפשר לשנות ולכתוב שם שלא הוחזק בו שטר זה כו' עי"ש. ובתשו' חתם סופר (אהע"ז ח"ב סי' כה) כתב, דכיון שלא אמרו שיכתוב שם אמו, כדמצינו אבא שאול בן אימא מרים [ע"י במס' כתובות פז.], ש"מ שאין לעשות כן, שאין אדם ניכר לרבים בשם האם כמו בשם האב, שקורין אותו לתורה בשמו וחותם בו, והני רבנן גדולים אבא שאול בן אימא מרים, ורב מרי בר רחל [ע"י ברשב"ם ותוס' לעיל קמט.], ור' שמעון בן פזי [ע"י בתוס' לעיל (שם) דפזי שם אשה בת ר' חייא],

אינהו הוי פקיעי בהאי שמא, ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול. ועי' בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' נב) בענין גט, דפע"א היה בעירו שני יוסף בן שמעון, וגם שמות הדורות היו משולשין, וגם ארוץ וגוץ לא היו בהו סימן, ופסק לכתוב שם חנוך המשפחה לסימן. ואגב אביא מש"כ בחכמת אדם (כלל קכג סי"ג) דמש"כ שלא יהיה שם החתן כשם חמיו [ע"י בפת"ש אהע"ז סי' ב סק"ן], היינו דוקא כשהן משולשים, דשמות אבותיהן גם היו שוין.

20. שו"ע חו"מ סימן מט

הגה - י"א דאם הם מב' עיירות, מוציאים שטר חוב עליהם, דצריכים לכתוב שם העיר של לוח או מלוה בשטר (טור בשם הר"ר ישעיה). וי"א דאין כותבין שם העיר בשטרות (רמב"ם פי"ז מה' מלוה וטור סימן ס"א), וכן נוהגין. מיהו ודאי אם הם מב' עיירות, וכתבו שם העיר של אחד מהן, לא גרע מסימן, וליכא למיטעי באחר כלל, כן נראה לי אם שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, והאחד מת אביו, וכתב בשטר: יוסף בן שמעון שליט"א או נר"ו, וכמו שכותבין על מי שאביו חי, אם כתבו העדים: אמר לנו יוסף בן שמעון שליט"א, הוי סימן. אבל אם כתב בשטר: אני יוסף בן שמעון שליט"א, או כיוצא בזה, לוייתי מפלוני וכו' והעדים חתומים למטה, אין זה סימן, דחיישינן שמא השני הערים לכתוב כך, והעדים לא דקדקו בכך, דלאו אכולי מילתא קא מסהדי (ב"י בשם הרשב"א). אבל הם מוציאים שטרות על אחר, ולא יכול האחר לומר: לא נתחייבתי לך אלא לחברך ששמו כשמן, שכל מי שהשטר יוצא מתחת ידו מחזיקינן ליה בשלו:

21. שפתי כהן על חו"מ סימן מט

(יד) שליט"א או נר"ו כו'. הוי סימן והב"י כ' דנראה לי דלא הוי סימן דהא אפשר דנר"ו לא קאי אלא ליוסף לא לאביו עכ"ל ובד"מ כתב עליו וז"ל ואין דבריו נראין דאין רגילות לכתוב נר"ו על שם הבן אלא על שם האב דא"כ הוה ליה לכתבו קודם שם האב ולכן נראה דהוי סימן עכ"ל ולי נראה כדברי הב"י דאדרבא הרגילות הוא לכתוב נר"ו על שם האיש שעסקין בו עתה והוא הבן דאלו לאב אין להם עסק בו ומה להם לברך את האב ומ"ש

דא"כ ה"ל לכתבו קודם כו' לאו הוכחה היא דכך הרגילות שלא להפסיק את החתימה וכך מצינו הרבה פעמים במקרא ובדברי חכמים ... וכמ"ש התוס' ביומא דמני שם כ"ג ששמשו בבית דאע"ג דכתיב יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול יהוצדק לא היה כ"ג ולא קאי כ"ג אלא איהושע כמו דוד בן ישי מלך ישראל ואין להוציא ממנו מטעם זה ...

• מתתיהו בן יוחנן כה"ג – עיין בספר נר למאה

22. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד א

טז] רד"ה ההוא שטרא וכו' וכדתנן במתנ' בפירקין הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין - הא דהרשב"ם מוקי לה בכתב ידו ולא בשטר החתום ע"י עדים, י"ל דאם היה בשטר עדים הם היו מעידים למי השטר היה מיועד.

השו"ע [סימן נ - א] כתב שטר בעדים שכתוב אני פלוני לויתי ממך מנה, כל המוציאו גובה בו, אבל אם אין בו עדים אלא שהוא כתב ידו, מתוך שנאמן לומר פרעתי נאמן לומר לא לויתי ממך אלא מאחר ונפל ממנו ואתה מצאתו. ומבואר דהשו"ע לומר דמיירי הכא בשטר החתום בעדים.

הט"ז והקה"ח [סק"א] מביאים הרשב"ם שחולק וסובר דמיירי בכתב ידו. ומקשים למה לא יהיה נאמן לומר מאחר לויתי במגו דפרעתי.

א. הט"ז מביא מהרש"ק שתירץ משום דלא חיישינן לנפילה, והוי טענת נפל כמגו במקום אגן סהדי שלא מהני.

ב. הקה"ח והשער משפט מתרצים דהרשב"ם לשיטתו שסובר [לעיל מ: ולהלן קעו א] שבכתב ידו אינו יכול לטעון פרעתי.

ג. האילת השחר מתרץ דמיירי הכא תוך זמנו שאינו נאמן בטענת פרוע.

23. שערים מצויינים בהלכה

כידון. ועי' בתשו' הרשב"א (סי' תתקכ"א) שטר חוב שכתוב בו אני ראובן חייב לשמעון מנה ולכל מי שיצא שטר חוב זה מידו, ובא יהודה עם השטר חוב ותובע את ראובן, ואין לו הרשאה משמעון, דזה דבר ברור דחייב לפרוע ליהודה, שהרי חייב עצמו לו בשעת הלואה, והביא ראיה מגמ' גיטין (יג:) נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות שעבדנא לך ולדיך ולכל דאתו מחמתך. וכ"כ בתשו' הרא"ש (כלל סח-ט) בשטר שלא הוזכר בו שם המלוה, אלא הלוה שעבד עצמו שכל מי שמוציא שטר חוב זה יגבה ממנו, והביא נמי ראיה מגמ' גיטין הנ"ל. ועי' בשו"ע (חור"מ סי' ס"ד) שטר שכתוב בו שיוכל כל המוציא לגבות ממנו כו', והבאר הגולה ציין לדברי הרשב"א. וכ"כ ברמ"א (חור"מ סי' נ סק"א) שטר שכתוב בו פלוני חייב לפלוני או לכל מי שמוציאו חייב לשלם, ובביאור הגר"א ציין לגמ' גיטין הנ"ל. ועי' בש"ך (חור"מ סי' סו סוף סק"י ד"ה העולה מזה). ועי' בתשו' מהרי"ט (ח"א סי' כה, ח"ב סי' רג) שהאריך בזה.

אני פלוני בר פלוני לויתי ממך מנה. עי' ברשב"ם דשם הלוה לא נכתב בהשטר, דהרי כתוב שם "ממך", כלומר ממי שמוחזק בשטר. ומסיק מגמ' ממך אפי' מריש גלותא ואפי' משבור מלכא, ופירשו התוס' אפי' מריש גלותא שאינו רגיל להלוות נאמר אפי' באותו דגבי אי תפיס ביה כו'. ובתשו' מהר"ם מרוטנברג (סי' תקכ"א) נשאל, על שנכתב בפסק דין נתחייב פלוני לשכנגדו, ולא נזכר מי הוא שכנגדו, והשיב מגמ' דהכא דהוה כתיב ביה אגא פלוני בר פלוני לויתי ממך מנה, ולא נזכר שמו, והיינו מגברא דנפק השטר מתחת ידו, וה"נ לשכנגדו היינו האיש שיש לו הפסק דין

24. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד ב ד"ה אמר רב

אמר רב הונא - ממך משמע אפילו מריש גלותא כלומר שמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאתו ואין לפרש שבא רב הונא לומר שיגבה שטרו זה המוחזק דמשמע כל מי שמוחזק בשטר ואפילו ריש גלותא מוחזק בו שאין רגיל להלוות יגבה לו בו דא"כ הוה ליה (א) למימר כדלקמן ממך ההוא [גברא] דנפיק מתותי ידיה משמע.

25. שיטה מקובצת על בבא בתרא דף קעב/א

וזה לשון הרא"ש ז"ל, ממך אפילו מריש גלותא בתמיה. פירוש מי אמרינן דלא הוי מוכיח מתוכו כיון שלא נתפרש בו שם המלוה ואפילו ליכא למיחש לנפילה פסול כיון שאינו מוכיח מתוכו וכך היה מנהגו של רב הונא כשהיה בא לפניו דין שיש להסתפק בו היה מודיע ספק שלו כדי שידקדקו בו התלמידים וישאו ויתנו בדבר כי ההיא דגיטין דאמרינן...

26. עליות דרבינו יונה על בבא בתרא דף קעב/ב

ממך [אפילו מריש גלותא] ואפילו משבור מלכא. פ"א אין במשמע לשון שטר זה שלוחה מזה שמוציאו, דאיכא למימר מאחר ליה ויש לספק בכל אנשי המקום, שמא אחד מהם הלוהו ואפילו ריש גלותא או שבור מלכא בכלל הספק שמא מהם ליה, אף על פי שאינו רגיל עמהם. ואפילו אם תאמר הדעת נותנת שלוחה מזה שהשטר בידו, מכל מקום אין הדבר מתברר מתוך לשון השטר, ובעיני שיתברר החיוב מתוך לשון השטר לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי, כפר"י ז"ל. ואף על גב דקי"ל כרבי אלעזר ואפילו בשאר שטרות, מכל מקום רב הונא לא ס"ל כרבי אלעזר אלא בגיטין...

27. שערים מצויינים בהלכה

פוק עיין בה. פי' שיצא מביהמ"ד, דכיון דרבים לומדים שם ויש בלבול גדול, אי אפשר לו להתבודד במחשבתו כדי לעיין בהשאלה ואינו יכול להעמיק כל מחשבתו בהסוגיא, ולכן אמר לו פוק עיין בה, שאף אחד לא יפריע לו, ונפק דק ואשכח, וכעין זה מצינו בריש מס' שבת (ג:) כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה, דהיינו משום שאינו יכול להעמיק מחשבתו בסוגיא זו, כיון שמוחו נמצא בסוגיא אחרת.

28. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד ב

ה] דתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן - מבאר הרשב"ם הוא אחד מג' גיטין שפסולין ואם נישאת הולד כשר, והיינו משום שפסול רק מזרבנן, ולא תיקנו לפסול הולד. הנ"י [סנה' לב א] והרשב"א [בתשובה הובא בקובה"ע] [סימן עט - א] ובקו"ש ב"ב אות תרמב] מקשים דגט שאין בו זמן צריך להיות פסול מה"ת, דבכל עדות בעינן דרישה וחקירה כדי שהעדות תהיה עדות שאתה יכול להזימה, ובלי זמן א"א לחקור העדים וא"כ הוי עדות שא"א להזימה. א. הנ"י והרשב"א מתרצים שמכאן ראייה שעדות על גיטין וקידושין הוי כמו עדות על ממון שחכמים תיקנו שא"צ דרישה וחקירה [כדאיתא בסנה' לב א]. ומוסיף הנ"י דיש כח ביד חכמים להכשיר גט שפסול מה"ת, משום שהפקיעו חכמים קידושין מיניה...

29. חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד ב

אבל הכא לנפילה חיישינן. קשיא לי אמאי נקט אביי חשש נפילה טפי מחשש פקדון ליחוש לפקדון דאיהו עדיף ליה דטפי שייך פקדון מנפילה, ועוד דאי נקט חשש פקדון לא הוה דיוקא דמתני' תיובתיה דהתם כיון דשמיא

כשמה לא מפקיד גביה וכדאמר אביי גופיה ביבמות (קט"ז א') גבי חבו בר נני ונני בר חבו, וניחא לי דכל דלא מפרש ביה שם מלוה כלל לעולם לא מפקיד ליה גבי אחרינא ונמנע בכך יותר ממה שהוא נמנע בשמותיהן שוין דשמו מיהא נזכר בו כנ"ל:
וקי"ל כרבא דממך מההוא דנפיק מתותי דידיה משמע ואיהי הוא המלוה דלנפילה לא חיישינן כלל ואפ"ל לנפילה דרבים:

30. שערים מצויינים בהלכה

ראיה בתשו' חכם צבי (סי' קלד) בנדון היתר עגונה, דאף להסוברים דחיישינן לשאלה [פי' דהאיש הנעלם השאל בגדיו לאיש אחר], היינו דוקא לשאלה דרבים, שזה הנעלם השאל בגדיו למי שהוא מבנ"א, אבל לשאלה דיחיד, שיזדמן שישאל בגדיו למי שיש לו סימן בגופו ממש כהסימן שהיה לזה הנעלם בגופו, לזה לא חיישינן, ואף רבא לא פליג עליה דאביי בהאי סברא, אלא דרבא עדיפא דאף לנפילה דרבים חייש, אבל זה פשיטא דלא פליג אהך סברא דאביי כו'. ובתשו' חתם סופר (אהע"ז ח"א סי' נז) פסק כהחכם צבי ובתשו' נודע ביהודה (מהד"ק אהע"ז סי' נא) כתב על דברי החכם צבי, דזה סברא נכונה ואמרה בילדותו מדנפשיה, אך כתב דודאי בלי ספק דרבא פליג על אביי בהך סברא גופה, וס"ל לרבא דאין לחלק בין רבים ליחיד, ובמה דחיישינן אפי' ליחיד חיישינן, ובמה דלא חיישינן אפי' לרבים לא חיישינן. וכ"כ בתשו' הגרע"א (סי' קז) דרבא לא ס"ל כן, ורק לאביי יש לחלק בזה, והרי קי"ל כרבא דלנפילה דרבים לא חיישינן, וא"כ ה"נ לענין שאלה דאין לחלק בזה. וצל"ע דמדברי התוס' במס' יבמות הנ"ל מבואר שיש לחלק בזה, כמו שאביי מחלק בזה, וכן ראיתי בתשו' הב"ח החדשות (סי' סה) שהביא נמי לחלק כאביי בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד.

עוד כתב בתשו' חכם צבי (שם) דרק לגבי אדם מת מקילין לומר דלשאלה דיחיד לא חיישינן, אבל לגבי גט כיון דיכול לכתוב גט אחר, לא אמרינן דלשאלה דיחיד לא חיישינן. ובתשו' מנחת אלעזר (ח"ב סוס"י כה) הביא תשו' זקנו הגה"ק בעל שם שלמה, שהוכיח מדברי הרמב"ם (גירושין פ"ג ה"ט) דאפי' בגט לא חיישינן לשאלה דיחיד, ולפ"ז כש"כ במת דלא חיישינן לשאלה דיחיד עיי"ש.

ואביי לנפילה דחד לא חיישינן לנפילה דרבים חיישינן. פרשב"ם כלומר שמצאו שום אדם בעולם, אבל לשמצא יחיד יוסף בן שמעון לא חיישינן. פי' דלא חיישינן דמיוסף בן שמעון נפל, ויוסף בן שמעון מצאו. וכ"כ התוס' במס' יבמות (קטז. ד"ה למאי ניהוש) דהא דאמרי' התם לנפילה לא חיישינן, היינו לנפילה דיחיד, שיפול מיוסף בן שמעון וימצאו יוסף בן שמעון אחר. ומזה מביא

1. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף קעב עמוד ב

בגמ': שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון.

דוגמא זו של יוסף בן שמעון מצינו בהרבה מקומות בש"ס, וראוי ליתן טעם, למה בחרו דוקא בשם זה, שם שלא היה במציאות כלל וכלל, והיה יותר נאה לבחור ראובן בן יעקב, כפי שמצינו בהרבה מקומות דוגמאות של ראובן ושמעון.

וביאר הרה"ק רבי צדוק הכהן (פרי צדיק, קרח), שכל ישראל נקראים על שם יוסף, כיון שישומרים את בריתם, ואולם בשבט שמעון היו עשרים וארבעה אלף איש שמתו על דבר פעור שזה היפך ממידת יוסף, והיה מקום לטעות ששבט שמעון אינו נקרא על שמו של יוסף, לפיכך בחרו בכל מקום יוסף בן שמעון כדי לרמז שגם שבט שמעון נקרא על שם יוסף שישומרים את בריתם.

במקום אחר (תקנת השבין, ו) כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן בזה הלשון: 'והנה שורש החסרון היותר עצום למראית עין שיש בנפשות דישראל הוא החסרון דשמעון, ועל האמת הוא החסרון היותר קל דעל כן לא נכתב בתורה כי על האמת אי אפשר שיהיה חסרון בזה בנפשות דישראל כלל, אלא שדבר זה צריך לבירורים גדולים ועל כן אין מיתתו בבית דין אלא מקנאי הפוגע בו והקנאי הוא שזריז ומהיר לנקום ואין מתון בדבר ומצדד לזכות ולהציל כמו שהיו עושיני הסנהדרין, והבירור השלם הוא כאשר יהיה יוסף בן שמעון שהבין יגלה המעמקים שבאב כאשר יהיה הבן היפך לו ממש, שזהו שורש יוסף שהוא מוגדר בזה בתכלית, ועל כן סתם בן המברר אביו יש לקרותו על דרך משל יוסף בן שמעון, כי בירור זה הוא ברור בכל ישראל שהרי חסרון זה אינו בעצם במי שהוא משורשא וגזעא קדישא דישראל.

ולכן נקטו למשל השם יוסף בן שמעון כשדיברו משני בני אדם השוין בשמן כמו שאמרו במשנה (לעיל קעב, א) ובגמרא שם (לעיל קסז, ב) ובבכורות (מח, א), דנראה שהוא שם המצוי, ואף על פי שאין זה עצמו שם מצוי בפועל הם נקטו למשל מה שהוא ראוי להיות בשורש וכפי דרכם לתפוס למשל שמות השבטים שהם ראשי האומה הישראלית ראוי להיות שם בן ואב, רצה לומר בן המברר האב שעל זה הוא עיקר ענין הבנים המצוי הרבה יוסף בן שמעון, רצה לומר השמות יוסף ושמעון של השבטים יהיה זה בן לזה ומברר את זה, ולא שיהיה בפועל לדורות שמות בני אדם כן דלא כל שמעון ויוסף שבעולם הם דוגמת השבטים ופוק חזי כמה יוסף איכא בשוק שאין גדורים בעריות כיוסף הצדיק, ואף על פי שמכל מקום ודאי שמא גרים להיות לו שייכות מה לשורש שמו מכל מקום אין הבירור בשמות יוסף ושמעון בעלמא, רק לדוגמא נקטוה משמות השבטים ויהיו השמות איך שיהיה השם המצוי דהיינו הבירור המצוי בין בני ישראל להיות על ידי זה מצוי שמות אב ובן שוים, כי השם הוא עיקר הנפש והחיות כידוע ראוי להמשילו ולכנותו ביוסף בן שמעון.